

EMTA lavakunstikool ning
Kultuuriteaduste ja kunstide doktorikool esitlevad

Ettekääne.
Ruum.

Performatiivsest ruumist etenduskestides

4.–5. mail 2018 teatris NO99

Reede, 4. mai

Päeva modereerib Madli Pesti

9.30 Tervituskohv

10.00 Tervitussõnad:

EMTA õppe- ja teadusprorektor **Margus Pärtlas**,
lavakunstikooli juhataja **Lembit Peterson**

10.20 **Toomas Kiho:**

Meie eluruum. Teoreetiline ja praktiline vaade

10.50 **Hannes Praks:**

Eksimisruum

11.20 **Eva-Liisa Linder:**

Teater kui avalik sfäär. Rahvusidentiteedi diskussioon Eesti nüüdisteatris

12.00 **LÕUNA** lõunat saab osta NO99 kohvikust

13.00 **Teemu Mäki:**

What to Do with Space, in Art?

14.00 **Arthur Köstler ja Signa Köstler (SIGNA):**

Staying Places

15.00 **PAUS** konverentsi poolt pakutakse pirukaid; avatud NO99 kohvik

15.30 **Radka Kunderová:**

Performing Time: Space between Materiality and Virtuality

16.00 **Krista Burāne:**

Different Roles of Space in Site-specific Performances

16.30 **PAUS** avatud NO99 kohvik

17.00-18.30 Krista Burāne dokumentaalfilm "**Muinasjutt tühjast ruumist**"

lavastuskunstnik Andris Freibergsist.

Filmile järgneb arutelu filmi autori Krista Burāne ja
stsenograafiauurija Liisi Aibeliga. (Inglise keeles)

Laupäev, 5. mai

Päeva modereerib Aivar Simmermann

9.30 Tervituskohv

10.00 **Priit Põldma:** Kokkuvõtte esimesest konverentsipäevast

Ruum ja teatritegija: lavastaja, lavastuskunstnik, näitleja, helikunstnik

10.15 **Kersti Heinloo ja Kristjan Suits:**

Ruum kui tööriist, partner ja jutustaja

10.45 **Maarja Mitt:**

Ruum kui näitleja psühhotehniline vahend

11.00 **Hendrik Kaljujärv:**

Ettekujutus ja ruum

11.30 Arutelu

12.00 **LÕUNA** lõunat saab osta NO99 kohvikust

Ruum ja teatritegija: koreograaf, etenduskunstnik, dramaturg

13.00 **Raho Aadla:**

Veatute lavaruumide vangistuses

13.30 **Jaanika Tammaru:**

Ruumiline kehalisus

13.45 **Renee Nõmmik:**

Ülevaade lavastuse „DEMULTIPLEXIA“ ideest ja loomeprotsessist

14.05 **Marion Jõepera:**

Teekonna disainist

15.35 Arutelu

16.00 **PAUS** konverentsi poolt pakutakse pirukaid; avatud NO99 kohvik

16.30 Raamatesitlused: EMTA doktoriõppe keskuse loomeuurimuslike doktoritööde sarja alustamine:

- Marion Jõepera doktoritöö "Ruumitaju loomine ja suunamine kui postdramaatilise dramaturgi peamine töövahend".
- Lavakunstikooli e-õpik "Teatripedagoogika muutuvus maailmas", toimetaja Eva-Liisa Linder.

21.00 **"Unistajad"** NO99 kammersaalis

Toomas Kiho.

Meie eluruum. Teoreetiline ja praktiline vaade

Ruum kui antus. Ruum kui teooria ja ruum kui reaalsus. Paraku teooria meid elus ei hoia, peame tegema tegelikke valikuid tegelikus ruumis. Ja vastusest küsimusele – kes on see Meie? – järeldeb ka kõik ülejäänud. Järelduvad meie valikud tegelikus ruumis, tegelikus ajas. Järeldub lõpuks seegi, kas jääme elama, kas jääme püsima.

Ja sellest tähtsamat küsimust meil ju polegi?

Eriti, kui räägime Eestist.

Toomas Kiho on ajakirja Akadeemia peatoimetaja ning Eesti Vabariik 100 juhtrühma esimees.

Hannes Praks.

Eksimisruum

Meie kultuur soosib õnnestumist ja häbeneb eksimist. Hindamissüsteem hariduses ei lase särada otsival ja eksival vaimul, aktsepteerides küll katsetamist, kuid juhatades otsingud pigem varem kui hiljem ootuspärase tulemuseni. Uue leidmiseks on oluline julgeda tavaliselt rajalt kõrvale astuda. Raja kõrval on aga tundmatus. Kuidas sohu ja võssa kadumisega hakkama saada ja kas sealt ka midagi leida võib, selgub Eesti Kunstiakadeemia sisearhitektuuri osakonna hariduskatsetuste näitel.

Hannes Praks on sisearhitekt, Eesti Kunstiakadeemia professor, sisearhitektuuri osakonna juhataja.

Eva-Liisa Linder.

Teater kui avalik sfäär.

Rahvusidentiteedi diskussioon Eesti nüüdisteatris

Lähtudes eeldusest, et teater on dialoog, vaatlen teatri rolli rändeajastu rahvusidentiteediteemalises debatis. Seejuures näivad vastandlikena Eesti identiteedinarratiivi kaks komponenti E-Eesti ja Mahe-Eesti, kui neid analüüsida rahvusteooriate ja Frankfurdi koolkonna filosoofia toel.

Vaatan, kuidas on Eesti teater kajastanud rahvusidentiteedi küsimust viimasel kümnendil. Siin tõusevad esile seitse erineva tausta ja loomeviisiga lavastust. Kuidas on muutunud rahvuskuvandi kajastamine alates rahvuskonservatiivsest kuni võõravihavastase seisukohani, ning mida lisab teater ühiskondlikusse debatti?

Eva-Liisa Linder on EMTA lavakunstkooli teadur ja Tallinna Ülikooli kultuuride uuringute doktorant.

Teemu Mäki.

What to do with space, in art?

Ettekandes "Mida teha ruumiga, kunstis?" esitan mõtteid kehast laval ja ajas, ning arutlen, milline on etenduskunstide potentsiaal.

Algselt tegelesin ma maalikunsti, fotograafia ja kirjutamisega. Need on kunstivaldkonnad, kus peaaegu täielikult puudub füüsiline ruum ja aeg, kuna maali vaatamine või isegi teksti lugemine ei pea toimuma kindlaksmääratud ajavahemikus. Teisalt olen ma juba kaua aega loonud teatrit, tantsu ja ooperit. Praegu tegutsen võrdselt nii etenduskunstides, visuaalkunstides kui ka kirjutajana. See kogemus annab mulle võibolla erilise, kahetise vaate ruumile, kehale ja ajale kunstis.

Ettekandes käsitlen järgnevaid ruumiaspekte:

1. Koht: *black box* vs avalik ruum.
2. Publiku keha: vaataja keha vs osaleja keha vs publik laval.
3. Etendaja keha: kui elav kujutis, mida publik vaatab ja kuulab vs etendaja elav keha, mida publik tunnetuslikult ja intellektuaalselt tajub kui enda oma.
4. Etenduskunstid kui viis muuta meid oma kehast ja ruumist rohkem teadlikuks ja tundlikuks.
5. Etenduskunstid kui eriline ja intensiivne viis ruumi jagamiseks.

Teemu Mäki (www.teemumaki.com) on Soome kunstnik, lavastaja, kirjanik ja uurija. 2005. aastal kaitses ta doktorikraadi Helsingi Kunstiakadeemias. 2018. aastast on Teemu Mäki EMTA külalisprofessor.

Arthur Köstler ja Signa Köstler (SIGNA).

Staying Places

SIGNA (www.signa.dk) on Signa ja Arthur Köstleri poolt loodud Kopenhaagenist pärit kunstikollektiiv. Ettekandes "Kohtades viibima / Kohtadesse jääma" tutvustavad ja analüüsivad nad oma loomingulisi projekte eelkõige ruumikasutusest lähtudes. Signa Sørensen (nüüd Köstler) hakkas isikupäraseid performatiivseid installatsioone looma alates 2001. aastast. SIGNA loob iga lavastust kui kohaspetsiifilist performance'itebatraditsioonilistes, leitud paikades. SIGNA teeb koostööd eri maadest pärit etenduskunstnikega, kellega koos luuakse originaalsed, kõiki meeli hõlmavad kehvusetendused. Nende lavastused mängivad arhetüüpidega, on improvisatoorsed ja loovad erakordseid visuaalseid maastikke. SIGNA teemadeks on sageli võimustruktuurid, allakäik, saatus, identiteet ja iha.

Publikult oodatakse mitte ainult SIGNA performatiivsete installatsioonide külastamist ja uurimist, vaid ka osavõttu ning etenduse kulgemise mõjutamist. SIGNA lavastused on 6–250 tundi pikad, ilma pausideta. Lavastuste ekstreemne pikkus pakub võimaluse välja arendada keerulisi ja detailseid lugusid, samuti saab publik pakutud maailma täielikult sisse minna, lausa aklimatiseeruda, et tunnetada selles maailmas toimivaid võimustruktuure ja mahhinatsioone. Publik peaks lavastuste maailma suhtuma nagu oma argipäeva, see tähendab, tunnetama seda kõikide meeltega: visuaalselt, audiitiivselt, taktiliselt. Publik, kes on külastanud mitmeid SIGNA lavastusi, tajub nende maailma nostalgilisust, originaalsust, mõneti õõvastavust, üdini tungivust.

SIGNA on lavastanud ka Eestis: 2011. aastal löid nad Standardi majas (Kopli 25) performatiivse installatsiooni "Bleier Reseach, Inc.". Lavastus oli osa Tallinna kui Euroopa kultuuripealinna programmist. SIGNA uusimad projektid on "Das Halbe Leid" ("Half the Suffering", 2017, Hamburgi Schauspielhaus, mis kestis 12 tundi, kell 19–07) ning "Das Heufolk" (2017, Mannheimi Rahvusteater, lavastus loodi Rahvusvahelise Schilleri festivali raames).

Oma lavastustega on SIGNA pälvinud mitmeid Taani teatriauhindu. Lavastus "Die Erscheinung der Martha Rubin" (2007) valiti 2008. aastal kümne märkimisväärseima lavastuse hulka saksakeelse teatri esindusfestivalil Theatertreffen.

Radka Kunderová.

Performing Time: Space between Materiality and Virtuality

Oma ettekandes "Etendades aega: ruum materiaalsuse ja virtuaalsuse vahel" analüüsin ma ruumi nüüdisaegse dokumentaalteatri kontekstis, kus aega etendatakse nii dünaamiliste kui ka staatiliste, materiaalsete ja mittemateriaalsete vahenditega. Täpsemalt keskendun laval mineviku etendamise protsessile, mida esitatakse keha, virtuaalse kujutise ja fotograafia samaaegses vastastikusel suhtes. Näitena esitan lavastuse "Pilved" Praha eksperimentaalselt trupilt Handa Gote, mis kasutab lavastuste loomisel loomeuurimuslikke meetodeid. Lavastuse analüüsil toetun Saksa teatriuurija Erika Fischer-Lichte mõtetele performatiivse ja teatraalse, materiaalse ja semiootilise omavahelisest võnkumisest lavalises tegevuses.

Radka Kunderová, PhD, on teatriuurija Prahas Kunstide ja Teatri Instituudis, tšehhi teatriteaduse osakonnas.

Krista Burāne.

Different Roles of Space in Site-specific Performances

Ettekanne "Ruumi erinevad rollid kohaspetsiifilistes lavastustes". Ruum on dokumentaalsetes kohaspetsiifilistes lavastustes üks tähtsamaid osi. Ruum kui reaalsuse dokument loob alati osa loost, määrab publiku liikumise ja etenduse kestvuse ning seob faktilise ja kujuteldava. Võime öelda, et ruum mängib aktiivset rolli loo jutustaja, koreograafi, pealtnägija, partneri ja osavõtjana.

Näitan, kuidas need loetletud rollid on omavahel seotud. Käsitlen oma lavastusi, mis toimusid ühel tänaval ("Halli asfaldi lood", 2010), Riia keskuru lihahallis ("Teede kaart", 2014), viie Suureks Hiina Müüriks kutsutud kortermaja sees ("Piirid", 2016) ja Daugavgriva linnuses ("Linnus", 2017).

Krista Burāne on Läti teatri- ja filmilavastaja, näitekirjanik ning Läti Kunstiakadeemia doktorant.

Konverentsil esitletakse Krista Burāne dokumentaalfilmi "Muinasjutt tühjast ruumist" ("The Fairytale of Empty Space", 2017), mis võitis Lätis aasta parima filmi auhinna ja parima animatsiooni preemia. Film portreerib maailmas tunnustatud Läti lavastuskunstnikku Andris Freibergsi. Freibergs on loonud kujundusi ka paljudele lavastustele Eestis: Mai Murdmaa lavastustele "Kuritöö ja karistus" (1991), "Don Juani mäng" (1992) ja "Tuleingel" (1998), Adolf Šapiro lavastusele "Isad ja pojad" (2002, Eesti teatri aastaauhind parimale kunstnikule) ning Elmo Nüganeni lavastustele "Aeg ja perekond Conway" (2011) ja "Karin. Indrek. Tõde ja õigus. 4." (2006).

Kersti Heinloo ja Kristjan Suits.

Ruum kui tööriist, partner ja jutustaja

Ettekanne pakub ülevaate ruumiteooriast, käsitledes mõisteid "ruum", "koht", "mittekoht" ja "heterotoopia" (toetudes Liina Undile, Kaia Leharile, Marc Augéle). Kuidas tekib lavaruumis uus ruum? Kuidas saab näitleja ruumi elustada, ära kasutada, kaasa haarata? Ettekandes käsitleme lavastaja ja stsenograafi koostöö etappe ja võimalusi. Toetume lavastustele "Lift" (Eesti Draamateater, 2017), "Öö lõpp" (Vaba Lava, 2018) ja "Kalevipoeg" (Vanemuine, 2018).

Kersti Heinloo on Eesti Draamateatri näitleja ja EMTA lavakunstkooli füüsilise teatri magistrant. Kristjan Suits on vabakutseline lavastuskunstnik.

Priit Põldma on EMTA lavakunstkooli 28. lennu dramaturgiaüliõpilane.

Aivar Simmermann on EMTA lavakunstkooli doktorant ja õppejõud.

Maarja Mitt.

Ruum kui näitleja psühhotehniline vahend

Minu loominguline uurimistöö tõukub ideest, et näitleja kõneleb alati ruumis. Ruumi all pean silmas nii seda konkreetset füüsilist ruumi, mis näitlejat ümbritseb (teatrilava, vabaõhulava, filmi võttepaik jms) kui ka ruumi, millena toimivad näitleja enda keha ning tema partneri(te) ja (võimaliku) publiku keha(d). Hetkel olen uurimistööga etapis, kus kaardistan, kas ja kes on antud teemat uurinud ning mida on sel teemal kirjutatud akustika, psühhoakustika, kuulmispsühholoogia ja neuroteaduse valdkondades.

Maarja Mitt on näitleja ja pedagoog, EMTA lavakunstkooli doktorant.

Hendrik Kaljujärv.

Ettekujutus ja ruum

Ettekanne keskendub ettekujutuse ja pärisruumi vahelisele suhtele. Lahkan ettekujutuse hävitavat jõudu reaalse olukorra hindamisel. Kasutamist leiavad praktilised näited enda loomingulistest töödest: "Santa Muerte and the Sun" (Kanuti Gildi SAAL, 2014, lavastus koos Karl Saksaga), "Rising Matter" (Kanuti Gildi SAAL, 2014), "All Tomorrow's Parties" (Sõltumatu Tantsu Lava, 2016, lavastus koos Inga Salurannaga), "Overexposure" (Kanuti Gildi SAAL, 2016).

Hendrik Kaljujärv on heli- ja etenduskunstnik.

Raho Aadla.

Veatute lavaruumide vangistuses

Ruum hoiab mind enese embuses. Annab loomingule näo. Annab selle, mis jääb märkamatuks meelde. Pildi puhtuse üle pole mõtet vaielda – see kas on või seda ei ole. Mu peas on palju enneolematust vahvusest vormunud ruume, millest nii mõnegi olen koos sõpradega päriselt valmis meisterdanud. Teekond kujutluspildist käegakatsutavaks tõelisuseks on tihti takistustikandiga palistatud. Ometigi oleme hakkama saanud!

Ettekandes käsitlen järgmisi lavastusi: "Olmeulmad" (2016, autorid Age Linkmann, Arolin Raudva, Maarja Tõnisson ja Raho Aadla), "DI" (2015, Tallinna Tantsuteater, lavastaja Raho Aadla, esitajad Raho Aadla ja Joonas Tagel), "Mina olen Ra" (2017, Kanuti Gildi SAAL, autor, lavastus ja esitus Raho Aadla).

Raho Aadla on tantsija, koreograaf ja pedagoog, EMTA lavakunstkooli füüsilise teatri magistrant.

Jaanika Tammaru. **Ruumiline kehalisus**

Heurekahteked kehas kui ruumis: jagan oma lavakunstikooli füüsilise teatri magistrantuuris (2016–2018) tekkinud äratundmishetki. Kaleidoskoopiline ülevaade, kus jagan mõttelaamade pörkumisi ning lihtsaid leide rasketest otsingutest. Lootuses, et teekäikude jagamine vähendab kellegi teise otsingurägastikke või inspireerib hoopiski teelt kõrvale kalduma.

Jaanika Tammaru on näitleja, lavastaja ja koreograaf, EMTA lavakunstikooli füüsilise teatri magistrant.

Renee Nõmmik. **Ülevaade lavastuse „DEMULTIPLEXIA“ ideest ja loomeprotsessist**

„Demultiplexia“ (2017) on neuroteadust ja kaasaegset kunsti ühendav loominguline uurimistöo tantsija emotsioonidest ja nende „tõlkimisest“ teiste meediumite kaudu. Selles eksperimentaalses lavastuses on peateemaks individuaalsete emotsioonide tõlgendamine keha kui liikumismeediumi kaudu, nende „lugemine“ ja tõlkimine visuaalsesse pildikeelde arvutiprogrammide poolt ja ka tõlgendamine teise tantsija poolt. Laval toimub reaajas tantsija emotsionaalsete seisundite ehk sisemise tajuruumi transformatsioon helilisteks ja visuaalseteks kujunditeks ning nende kommunikatsioon teise tantsijaga piltide ja helide kaudu reaalses ruumis.

Laval on kaks tantsijat, kes keskenduvad neljale emotsionaalsele seisundile, mida väljendatakse koreograafiliste liikumisjadade kaudu. Tantsijatel on peas Nautilus-mütsid, millest väljub ajusignaal arvutisse. Tantsijate emotsionaalset seisundit peegeldavad visuaalsed kujutised kuvatakse lavale paigutatud ekraanidele, millega luuakse eeldus tantsijate vaheliseks „telepaatiliseks“ kommunikatsiooniks helilises ja visuaalses keeles. Lavastuse tehnoloogiline tugi tuleb neurokino süsteemilt, mis kogub kokku ja „loeb“ tantsijate ajusignaale reaajas, transformeerib need helideks ja visuaalseteks kujutisteks ekraanil ja loob sellega eeldused mitteverbaalseks kommunikatsiooniks.

Renee Nõmmik on üks Fine5 tantsuteatri asutajatest, tantsija, koreograaf ja pedagoog. EMTA lavakunstikooli doktorant.

Marion Jõepera. **Teekonna disainist**

Kust algab meie vaba valik ja kust osavalt planeeritud teekond? Tihti tundub, et meie kõige paremad ja põnevamad kogemused põhinevad vabal valikul. Vahel see täpselt nii ongi. Vahel on selle taga aga hoopis peenelt disainitud teekond, mida kasutaja ei pruugi märgatagi. Ettekanne annab ülevaate ruumikogemuse disainimise võimalustest, mis on otseselt või kaudselt seotud postdramaatilise dramaturgiaga.

Marion Jõepera on Londonis töötav seiklusdramaturg, kes 2017. aastal kaitses EMTA lavakunstikoolis doktoritöö „Ruumitaju loomine ja suunamine kui postdramaatilise dramaturgi peamine töövahend“.

Konverentsi korraldus:
EMTA lavakunstikool, Kultuuriteaduste ja kunstide doktorikool

Korraldajad:
Madli Pesti, Grete Nellis ja Aleksandra Dolgoplova

Aitäh:
Anne Türrpu, Jüri Nael, Kristel Pappel, Eva-Liisa Linder, Kristi Saarvelt,
teater NO99

Konverentsi kujundus: Mihkel Kallip

Konverentsi toetab Euroopa Liidu Regionaalarengu Fond
(Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ASTRA projekt EMTASTRA).

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

EESTI MUUSIKA-
JA TEATRIAKADEEMIA

